

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Катедра історії української літератури, теорії літератури та
літературної творчості

«Допущено до захисту»
протокол засідання кафедри історії української літератури, теорії
літератури та літературної творчості №10 від 19 травня 2023 р.
завідувач кафедри _____ проф. Сліпушко О. М.

ПРОТИБОРСТВО ЕТИЧНОГО Й ЕСТЕТИЧНОГО КАНОНІВ В
УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ (ДЕКАДЕНТСЬКИЙ ДОСВІД)

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеню «бакалавр»
студентки IV курсу
освітньої програми
«Літературна творчість,
українська мова та література,
англійська мова»
за спеціальністю 035 філологія
Олійник Валерії Олександрівни
Наукова і творча керівниця:
кандидат філологічних наук, доцент
Белімова Тетяна Валеріївна

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ДЕКАДЕНТСТВО ЯК ПРЕДТЕЧА МОДЕРНІЗМУ	
1.1.Філософське осмислення декадентства.....	6
1.2.Поняття етичного та естетичного у площині літератури.....	10
1.3.Формування нового канону помежів'я ХІХ-ХХ ст.....	15
РОЗДІЛ ІІ. МАЛА ПРОЗА БОГДАНА ЛЕПКОГО ТА ОРЕСТА АВДИКОВИЧА	
2.1.Профетизм: taedium vitae у художній прозі.....	20
2.2.Ескапізм: персонажі Богдана Лепкого та Ореста Авдиковича як усамітнені естети.	24
2.3. Критика: оприявлення суспільних вад у літературі періоду декадентства.....	27
РОЗДІЛ ІІІ. ТВОРЧА ЧАСТИНА. ОПОВІДКИ.....	30
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Творча діяльність та мистецькі смаки О. Авдіковича й Б. Лепкого сформувались у період кінця XIX – початку XX століття. Перша світова війна, спустошення західноукраїнських земель та, зрештою, крах УНР залишили відбиток на свідомості українців, земля яких була розділена між двома імперіями, а потім і зовсім стала частиною СРСР. На тлі негативних подій явище декадентства, що спочатку виникає у Франції, завдяки нашим письменникам, які реалізовували свою творчу практику не тільки в Україні, а й у Німеччині та Польщі, виникає в українській літературі. Декадентство постало на перехресті між високими та низькими формами, кінцем і початком століття, народженням та виродженням мистецтва. Естетичність та етичність теж формують опозицію, де патетичне не завжди може бути правильним, а правильне – патетичним. Декаденти хотіли зацікавити українського читача, заповнити форму виразно двоїстим змістом, де естетичність обов'язково була в конфлікті з моральними принципами. Декаденти зіштовхнулися з вибором, адже доба не могла запропонувати одної ніші цим двом поняттям.

Пошуки нового в мистецтві привели до оксиморону – змалювання естетичності трагічного, подразливого. До того ж письменники *fin de siècle* вважали, що література не несе жодної етичної, духовної користі або дидактизму, література проголошується безкорисною. З огляду на те, що Європа і письменництво вироджувалися, нічого було цьому протиставити, то й дидактизм теж більше не працював. Самі письменники намагалися бути, як і мистецтво, безкорисними. З'являється трансцендентність – те, що переростає межі дозволеного, неможливість осмислити світ через практичний досвід спонуке декадентів до пошуків.

Слід зазначити, що термін «декадентство» збагатився синонімами (сецесія, *fin de siècle*). Хоча ці три визначення й поділяють занепадницькі віяння, вони все-таки відрізняються конотаціями. Термін «сецесія» робить акцент на політичному

відокремленні, *fin de siècle* наголошує на мистецькому русі XIX ст., а декадентство – на художньому напрямі, який змальовує занепад моральних, інтелектуальних, естетичних цінностей. Тому в дипломній роботі, яка найперше покликана проаналізувати етико-естетичні зв'язки в літературі, варто вживати термін «декадентство». Також слід розглянути визначення «декаданс», що теж може виступати синонімом, але це поняття ширше за «декадентство», воно зображає будь-який занепад і не стосується літературного напрямку.

Актуальність обраної теми полягає у відкритті вміння українців пропрацювати негативний досвід через літературу, побачити у занепаді, песимізмі позитивний досвід, красу та стійку базу для побудови майбутнього мітодизайну українців. Треба сказати, що декадентство ґрунтовно досліджено західними та українськими літературознавцями. Натомість феномен взаємодії естетичного та етичного доби *fin de siècle* висвітлений спорадично. **Теоретико-методологічна база** – це роботи Арістотеля, Бодлера, Канта, Платона, Розенкранца, Сета, Швейцера, Шиллера, Гундорової Т., Денисюка І., Кирилової О., Коваліва Ю., Кордонця О., Лозового В., Лопушана Т., Медведюк Л., Моклиці М., Наливайка Д., Нарівської В., Нестелєєва М., Нечуя-Левицького І. Павличко С., Панейка В., Петрушенка В., Тена Б., Ткаченка Р., Чижевського Д., Щурата В. **Наукова новизна** – у дипломній роботі вперше досліджено перетинання етичної та естетичної вісей на прикладі творів українських письменників помежів'я XIX – XX століть. Уперше розглянуто естетичний та етичний полюси в єдиному цілому, у поєднанні в українській літературі. **Мета роботи** полягає в аналізі творчості українських письменників на зламі XIX – XX століть через призму естетичного та етичного взаємозв'язку, побачити, як естетичне деформує сприйняття етичного у суспільстві й навпаки.

Виходячи з мети наукової роботи, постає низка **завдань**:

1. Дослідити філософський погляд на декадентський досвід;

2. Проаналізувати естетичний та етичний канони через призму художнього сприйняття, літератури. Дослідити, що переважає, перемагає у творах – естетичне чи етичне або навпаки: це взаємодопоміжні інструменти зображення ідеї в літературному творі;
3. На прикладі художніх творів Ореста Авдиковича та Богдана Лепкого проаналізувати взаємовпливи етичного та естетичного канонів. Окреслити типового персонажа з творів декадентської доби.
4. Зобразити полярні вісі на графіку та їхні перетинання в низці точок: персонажі, критика суспільства.
5. Дослідити критичне викриття вад суспільства у художніх творах декадентів.

Об’єкт дослідження – це мала проза Богдана Лепкого, а саме збірка 1926-го року «От так собі», та твори Ореста Авдиковича, які є у збірці 1905-го року «”Моя популярність” та інші оповідання». **Предмет** дослідження – це протиборство, взаємовиключення та взаємодоповнення естетичного та етичного канонів в українській прозі кінця XIX – початку XX століття, періоду декадансу. **Методологічну основу** дипломної роботи складають герменевтичний та феноменологічний підходи.

Апробація. Виступ на VII Всеукраїнських наукових читаннях за участю молодих учених 6-7 квітня 2023 року з темою «Протиборство естетичного та етичного канонів в українській прозі (декадентський досвід)».

Робота має таку **структуру**: вступ, два розділи, висновки, список використаної літератури та творча частина. Список джерел має 40 пунктів, а загальний обсяг роботи – 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ДЕКАДЕНТСТВО ЯК ПРЕДТЕЧА МОДЕРНІЗМУ

1.1 Філософське осмислення декадентства

Серйозно постало питання неможливості декадентства вповні бути частиною української літератури, адже філософські ідеї, покладені в основу цього напрямку, йшли всупереч національно-визвольним цінностям українців. Саме тому Франко так негативно відреагував на закиди про декадентство у його творчості. Справа в тому, що занепадницькі настрої тієї доби не відповідали бажанню українців боротися за свою землю. Більш розлого про це згадує Павличко С. у дослідженні «Дискурс модернізму в українській літературі», де окремо зупиняється на поглядах Щурата про контроверсійну перцепцію декадентства.

Ідеї епох Античності та Середньовіччя – от, звідки беруть початок засади декадансу. Митці *fin de siècle* провадять філософію Платона про існування двох світів – речей та ідей. Де речі прогнивають і розвалюються з часом, натомість ідеї – це щось істинне та вічне, яке поки приховане у гноїнні речей. Тут і простежується воля письменників до розкриття гнійників суспільства, вихід за рамки, намагання зазирнути за лаштунки тодішніх реалій: пошуки позитивного в нищому, духовного в бездуховному. Виходячи з цих положень, декадентів починають цікавити своєрідні теми: невроз, затьмарення свідомості, безум, що є у творах Авдиковича О. або мазохізм, збочення, патологічне кохання – у Захера Мазоха Л.

Опісля Середньовіччя епохам Ренесансу та Просвітництва був характерний великий інтерес до Античності. Зокрема, митців цікавили культурні явища Римської імперії періоду занепаду. Постає питання: чому увагу привертає саме фаза краху, адже Античність – це великий пласт часу? Коли цивілізація досягає найвищої точки розвитку, а потім занепадає, то саме в цей момент для культури характерний розвій мистецтва. Цікавість до Античності не згасала впродовж віків,

і декадентство, яке перейняло собі деякі погляди, філософію давньої культури, теж не стояло осторонь.

Також у цьому літературному напрямі є кілька важливих позицій, які були притаманні філософії Середньовіччя. Через те, що декадентство звертається до тлінності світу речей, у цьому проглядається християнське гноїння плоті та зневага до тіла. Наприклад, у тому ж Києво-Печерському патерику можна прочитати всюдисущє ношення власняниці як спогад про те, що порочне тіло – це фізичний прояв усього нищого, гріха, який треба упокорити за допомогою незручної одежі. Декаденти звертаються до більш глибокого вивчення цієї площини буття, аби піднятися над буденщиною, вивчити природу та закони світу. Християнське мистецтво ще простежується в тому, як письменники проявляють недоліки суспільства, критикують його. Це, а також середньовічне приниження людини та її знань формують філософію декадансу. Також не новим у тій добі виступає естетична категорія «мистецтво для мистецтва». Наприклад, Медведюк Л. пише, що до декадентів такий естетичний кодекс прийняли ще романтики у Франції.

Прикметно, що через панування негативних настроїв у суспільстві європейська інтелігенція наприкінці XIX століття розпадається на дві частини: деякі досі покладаються на стійкість старих стандартів, ідеалів, інші ж намагаються повпливати і змінити той суспільний лад, що існував.

Доба декадансу, за Маргарет Стетц, стала фундаментальною для подальшого розвитку західної культури. Починається епоха безнадійності, переосмислення Європи та мистецтва. Тому треба зважати на умови, у яких зароджувалося декадентство як напрям, що у вирішальну хвилину було покликане зруйнувати старі моральні цінності суспільства. Треба сказати, що Моклиця М. у дослідженні «Модернізм як структура» наголошує – епоха *fin de siècle* була необхідною стадією, після якої неминуче почався розквіт, модернізм.

Декадентство деякий час сприймалося як продовження французького символізму. Та зовсім скоро стало зрозуміло, що це не зовсім так, адже декадентство апелює до світовідчуття, системи цінностей, естетичних категорій, крізь які людина фільтрує навколишнє середовище. Цікаво, що Фрідріх Ніцше виступав у ролі критика декадентства. Він не приймав того занепаду та відчуття невідвратної катастрофи і запропонував натомість надлюдину. Філософ намагався протиставити буремній добі людину, що змогла б перерости саму себе. Попри таке неприйняття занепаду Гундорова Т. вбачає у Ніцше філософа, який означив добу *fin de siècle*.

Декаденти прагнули духовності, але чим більше людина віддавала всі свої сили мистецтву, тим менше в ній було біологічного потягу, покликання: лібідо, яке поширювалося на творчість, вичерпувалось, тому потяг до життя – теж. Звідси й походить культ людини витонченої, втомленої від життєвих негараздів, прослідковується грубий триумф істинної волі. Але це не значить, що декаденти не могли творити. Попри те, що мистецтво вичерпало себе і в літературі з'являлося дедалі більше песимістичних нот, декаденти продовжували звертатися до мистецтва, там знаходили порятунк, бо вважали, що твір літературний чи мистецький з'являється від страждань, хвороб, поневірянь.

Особливо гостро декаденти ставилися до особистісної свободи: література, яка обмежена політичними або релігійними рамками, літературою вже бути не могла. Найбільше віталися намагання звільнити мистецтво від суспільно важливих конотацій. Так наріжним каменем стало «мистецтво заради мистецтва», елемент гри у творах та в поведінці самих декадентів, ухилення від репресій, навмисна випадковість дій. Оцінювати стали красу саму по собі, декаденти любили парадоксальні афоризми, естетизм, жовтий колір та квіти. Завданням було зробити мистецтво не тільки на папері або полотні, а й естетизувати самого себе. У розвідці О. Кирилової про декаданс є згадка, що така особистість, за Леонгардом, демонстративна та екстравертна. Тут доречно буде згадати Оскара Вайльда, який,

побачивши безхатка в некрасивому вбранні, купив йому абсолютно такі ж обдерті клапті одержі, але з дорого та красивого матеріалу. І це все задля того, аби безхатко мав красивий вигляд, коли Оскар Вайльд, наприклад, буде дивитися у вікно. Як розцінювати такий вчинок? Це ніби й добро, але в ім'я свого естетичного, егоїстичного задоволення. У цьому й весь декадент-естет: оцінка речей із погляду краси, а не моралі.

Ми бачимо, що декадентство – це не тільки літературний напрям, а й особливе світовідчуття, передвоєнний стан Європи і профетичне передчуття кінця встановленого порядку, певна криза, злам. Як ми знаємо після будь-якого кризового моменту в житті суспільства наступає підняття та розквіт. Так після Середньовіччя було Відродження, а після декадентства – модернізм. Ба більше, без декадентства не було б ні модернізму, ні постмодернізму в тому вигляді, у якому вони є зараз.

1.2 Поняття етичного та естетичного у площині літератури

Етичні та естетичні канони завжди перетинаються і навіть взаємопов'язані в літературі. Чи можна, наприклад, у творі за непевною формою донести високий і моральний сенс так, аби реціпієнт захотів читати та сприймати текст? І тут постає інше питання – як тоді без естетичної форми отримати від читача відгук і завдячливе сприйняття ідейної складової твору? Цікаво, що на думку Ортега-і-Гассета естетика та мистецтво – це дві різні площини тому, що естетика намагається приручити мистецтво, загнати в певні рамки. Тому завдання літератури – це те, що навіть у сьогоденні викликає жваві дискусії літературознавців та критиків. Деякі сповідують чисте мистецтво та виступають проти суспільних відтінків у літературі та й узагалі – хіба можна сказати, що автор обов'язково «повинен» щось зображати? Деякі виступають за дидактизм у літературі та мистецтві.

Справа в тому, що звертаючись до чистого мистецтва, автори отримують тільки форму, зовнішню естетичну обкладинку, яка без наповнення вартісними ідеями – пуста й непотрібна. У цих словах можна знайти риторику декадентів, які казали про те, що мистецтво саме по собі даремне й не несе за собою жодної користі. Декаденти й із себе робили витвір естетичного мистецтва, робили себе марними.

Естетика є осередком будь-якого художнього почуття, народженого емоцією. От, що з цього приводу пише В. Нарівська у праці «Модуси декадансу»: «Твори, продиктовані не розумом, а молодим поривом, були сповнені вразливості, емоційності, чутливості, неприйнятних для тогочасної критики, яка називала молодих поетів «декадентами», «психопатами» [23; 136]. Мораль і етика, що важливіше, покликані спокійним розумом, обережністю, намаганням зробити світ краще, відокремити добро від зла, перетворити молодечий бунт на структуровану роботу. Коли ж ці дві вісі перетинаються, то, як зауважує В. Л. Петрушенко у праці «Етика та естетика»: «В нас викликає огиду ситуація, коли краса не

доповнюється моральністю; в таких ситуаціях ми кажемо "холодна краса", "потворна краса", "облудна краса"» [10; 22]. Якщо навіть не викликає огиду, то принаймні таке положення речей чіпляє читача, це те, на що не можна дивитися спокійно.

Прекрасне є основною категорією естетики, воно походить ще з Античності, де процвітав антропоцентризм, досконалість форми. З огляду на те, що космічне має довершений вигляд, то й несе (за досократівським досвідом) за собою ідею. Деякі дослідники бачили й визначали красу як обкладинку цієї самої космічної, вищої ідеї. Згадаймо, що Платон бачив прекрасне довершеністю зовнішньої форми згідно з ідеальним взірцем. І тут уперше постає полеміка красивого з корисним. Адже, за Кантом, наприклад, піднесене апріорі не може не подобатися. Для філософа естетичне поза етичним. Можна сказати, що ідеальна зовнішня форма говорить про довершеність, насамперед, ідеї, краса якої виражається навіть через обгортку.

Довгий період у літературі природа вважалася духовним і високим. У ХІХ столітті це бачення змінюється: природа декларується нудною, натомість мистецтво – прекрасне. Саме тому, що краса в природі – несвідоме втілення прекрасного, а в мистецтві – навпаки, автор втілює ідею в естетичній обгортці. Таким чином вважається, що література, як і будь-яке мистецтво, стоїть якнайближче до ідеалу, ніж природа, яка втілюється несвідомо. Перевага мистецтва в тому, що воно може зобразити все, навіть аморальне, у красивому, естетичному ракурсі. Жахливі речі на сторінках книжки можуть бути втіленням високої любові, література може зображати прекрасне, яке насправді в житті некрасиве. Наприклад, про жах війни можна написати так, що захочеться читати далі. Звідси й полеміка щодо суспільства. Змінюється орієнтир. Наприклад, у навчальному посібнику з естетики обстоюється думка про те, що естетичне не можна відділити від суспільства, воно має з ним прямий зв'язок – як от, краса людських взаємин.

Наступна категорія естетики – це патетичне, піднесене. Якщо прекрасне приносить задоволення реципієнту саме по собі, то категорія піднесеного потребує розумового осмислення. Наприклад, картини Мікеланджело «Страшний суд» та «Створення світу» прекрасні, але повністю зрозуміти ідею картин можна тільки, якщо відрефлексувати їхню композицію. Тоді прекрасне відкриється реципієнту по-справжньому. Або та ж сама Сікстинська капела – недарма зайшовши туди і справді є відчуття патетичного, з'являються думки, що це місце створене Богом, що там і справді можна повірити в Нього. Тобто це таке мистецтво, за Ф. Шиллером, яке стає над простою людиною, чинити духовний, моральний опір такому мистецтву неможливо й піднесене апелює, передусім, до нашого внутрішнього «Я».

Наприклад, ви бачите перед собою в сутінках море, хвилі якого нависають над вами. Людина маленька й незначна, а море можна описати в кращих традиціях романтизму – «тихий страх». Так ця полярність між маленькою людиною та нависаючою хвилею створює патетичне, піднесене.

Третя категорія – катастрофічне, колізійне, те, що викликає драматичне зіткнення. Тут піднімається перед людиною танатос – потяг до смерті, але й страх перед нею. У цій категорії мистецтво нам і пропонує катарсис, сльози розради. Перед обличчям жахливої небезпеки, яку викликає, наприклад, музика, людина переживає майже друге народження. Такий стан може викликати органна музика, наприклад, Баха. Ще називають цю категорію трагічною і апелюють до «Поетики» Арістотеля, який окремо виділяє трагедію на рівні з комедією. Зокрема, от, що пише Борис Тен у праці «(Поетика) Арістотель»: «Трагедія, за Арістотелем, розвинулась з дифірамба, тобто пісні, що, як складова частина ритуального дійства на честь бога Діоніса-Вакха, поступово переросла в драматичну дію — трагедію» [3; 15]

Наступна категорія – це жахливе, некрасиве, потворне. Справа в тому, що й потворне може викликати стан естетичної насолоди. Жахливе на рівні з

піднесеним виступає категорією, тому що, коли патетичне – це абсолютна краса, то жахливе, за яким і стоїть безпосередньо трагізм, – це заперечення красивого, його втрата чи неможливість. Ці дві категорії, як і трагічне з комічним, утворюють пару. Адже іноді некрасиве потрібне, щоби відтінити красиве, а комізм, щоби показати трагедію (згадаймо, що це використовували митці, наприклад, епохи Ренесансу). Деякі напрями взагалі заперечували необхідність потворного в мистецтві (наприклад, в Античності або Класицизмі, а там – і в Неокласицизмі). Воно й не дивно, адже ці художні напрями виступали за довершеність форми та змісту.

П'ята категорія – це смішне, бурлескне, комічне. Не менш важливе естетичне знаряддя для опрацювання літературного ґрунту. Адже через жарт, смішне можна передати багато морального, дидактичного. Українські письменники нерідко користувалися цим прийомом (згадаймо знаменитий сміх крізь сльози І. С. Нечуя-Левицького і його повість «Кайдашева сім'я»).

Тепер ми переходимо до категорії етики, які теж можна подати в парах і протиставити одне одному (наприклад, добро та зло). Специфіка категорій етичності в тому, що вони виражають ставлення індивіда до тієї чи іншої ситуації. Етика завдячує своїм початком Античності, а зокрема Демокриту. Та в ті часи етика сприймалася по-іншому, подивимося, що про це пишуть автори в «Практикумі з курсу “Етика”»: «На думку Демокрита, прекрасне, справедливе, добродіє і т.ін. – це лише встановлені людьми найменування корисних для виживання властивостей людини, що дають життя й задоволення. Однак людина не знає меж задоволенню і зловживає ним» [28; 14]. Тобто етика встановлює певні межі в суспільстві, які, перетинаючи, людина має розуміти, що може зашкодити не тільки собі, а й іншим. Панейко, зокрема, каже про те, що суспільство та етика – це поняття віддалені. Саме така позиція притаманна багатьом декадентам, які не бачать точки розвитку в сучасному для них суспільстві.

У подальшому дослідженні нам знадобиться відповідальність як категорія етики. Чи може людина у критичний момент взяти на себе відповідальність за свої дії? Недарма Швейцер звертав увагу на те, що етика це і є прийняття на себе головного вогню, бо від цього залежить, чи людина чесна перед собою. Тут уже мова йде не про літературні напрямки, як із естетикою, а про окремі твори, де персонаж або вибирає бути чесним із собою та оточуючими, або буде ілюзією та щиро вірить у них. Про це докладніше у другій частині – про персонажів Б. Лепкого та О. Авдиковича.

Отож, естетичне та етичне споконвіку існувало в літературі, як і в будь-якому іншому мистецтві. Розглянувши категорії естетики, ми зрозуміли, що піднесене й потворне, як трагедійне та комічне, можуть співіснувати, подеколи відтіняти одне одного у художньому творі. Так же й естетичне може відтіняти етичне, з красивою формою можна донести багато хорших і моральних сенсів.

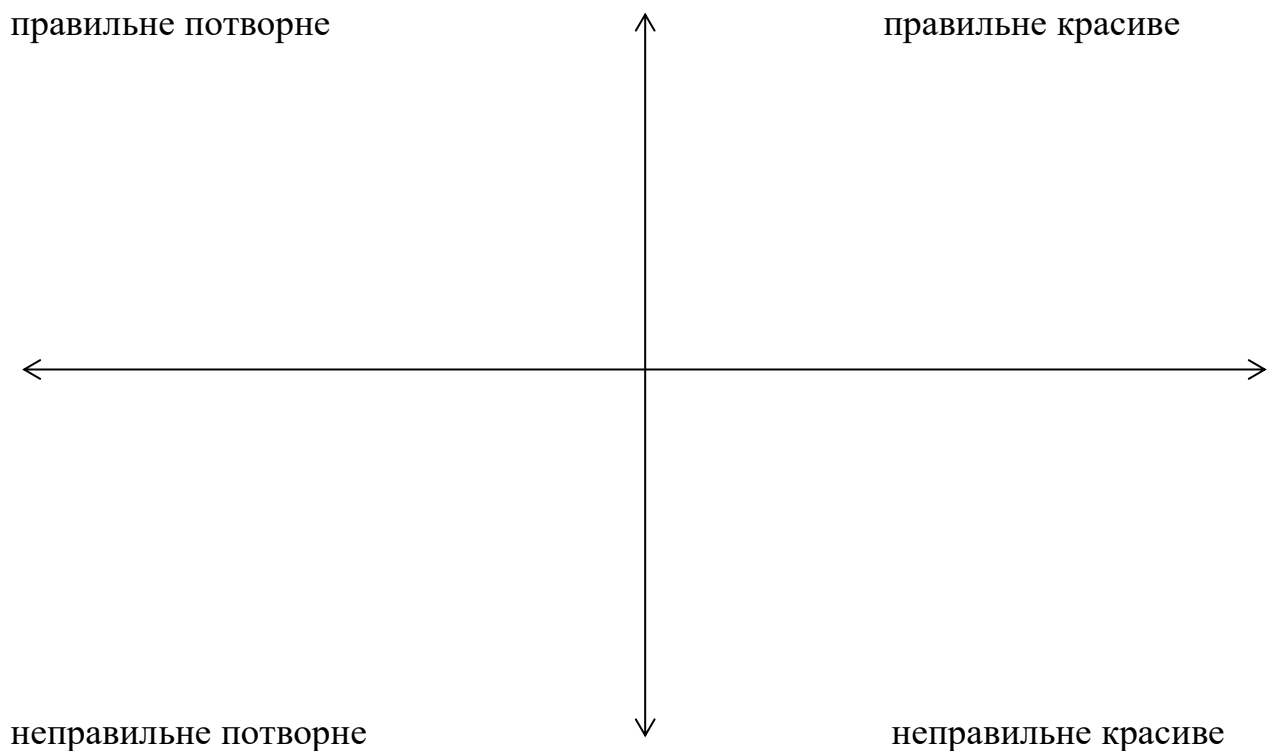
1.3.Формування нового канону помежів'я XIX-XX ст.

Теофіль Готьє та Шарль Бодлер багато в чому змінюють термін «декадент» і роблять його знаком честі. Після виходу збірки «Квіти зла» французького поета звинувачують в аморалізмі та в зображенні речей, які не можуть бути літературою. Але декадентство доводить протилежне. Теофіль Готьє у передмові до збірки Шарля Бодлера переосмислює цей термін і називає декадентство зрілим мистецтвом, яке дійшло того ступеня розвитку, коли може дозволити собі естетизувати потворне.

Добу «кінця століття» можна означити трьома ключовими словами, відголосся яких ми знайдемо у творчості будь-якого письменника-декадента. Це індивідуалізм, імморалізм, естетизм.

Література кінця XIX – початку XX століття нам подає новий погляд на естетичне та етичне. Показує, що естетичне може бути морально неправильним, невиправданим, натомість етичне – потворним. Гундорова у розвідці про український модернізм говорить про те, що злам років відкриває пошуки нових моделей розвитку літератури. З огляду на це естетичність та етичність перетинаються та взаємодіють у творах.

Нижче поданий графік, де є «правильне красиве» тобто і моральне, і естетичне, є «потворне» – неестетичне, є «неправильне красиве» – естетичне аморальне та останнє – «неправильне потворне»: некрасиве й аморальне. Як показує пратика найбільше чіпляє «неправильне красиве», саме ця вісь викликає найбільше переживань у реципієнта.

Зазвичай, декадентське мистецтво нас розтягує у дві полярності: ситуація страшна, але красива. Та от, що пише Джеймс Сет із цього приводу: «Етична істина означає істину для етичної дійсності, а також до етичної ідеальності. У цьому сенсі художник, що має високі моральні цінності, повинен бути як реалістом, так й ідеалістом; він повинен сповідувати не тільки моральні ідеали людства, а й дотримуватися умов людської діяльності та елементи людської природи». [38; 165]. Попередні епохи мали спрямування на щось одне і не відходили від цього, натомість декаданс переосмислює цю картину світу, пропонує зіставити естетичне та етичне.

У часи декадансу з'явилася думка про те, що не епоха створює митця, а навпаки – митець творить цю епоху, митець і є епоха. Через розчарування в офіційній ідеології, декаденти часто зверталися до потойбічного, магії, окультизму. Декаденти провадили думку про те, що людина формується з двох сторін і зосередитися треба саме на внутрішньому боці: у кожного є зашорене «Я», за яке обирає суспільство. Натомість для декадентів самотність і саморефлексія –

це ще одне мистецтво. Поглянемо, що пише з цього приводу Ш. Бодлер: «Хто не вміє залюднювати свою самотність, не зможе перебувати у метушливій юрбі» [34; 45]. Тому літературний персонаж того періоду – затвірник. Сама доба стала на перехресті кількох сторін, які поставили тодішню людину перед вибором. Звідси й поліфонія цього напрямку. Наливайко, зокрема, говорить про те, що декаданс зміг поєднати досвіди багатьох напрямів [22; 46].

Ще з періоду Античності філософів цікавило дивне поєднання красивого та некрасивого, не тільки в мистецтві, а й у людині. Дуже цікаву річ тут висловив Платон про передсмертні години Сократа, де той розмірковує над цим взаємодоповненням: «Те, що люди називають «приємним». І в якому дивному взаємозв'язку є воно з тим, що вважається його протилежністю, тобто з прикрим. Вкупі вони не уживаються в людині, але, якщо хтось ганяється за одним із них і його вловить, то йому майже завжди проти волі дістанеться й друге: ці крайності неначе зрослись однією вершиною, хоч їх двоє» [27; 155]. А далі Сократ розмірковує над тим, як Бог помирив би ці полярності, та помирив їх не Бог, а декаденти. Наприклад, зображаючи естетично смерть, яку вони, до речі, боялися найбільше. Якщо за часів доби Просвітництва переважає гуманізм, а значить етика та моральність займають не останнє місце, то декаденство, вибираючи між естетичністю та етичністю, усе-таки обирає естетичність, бо в душі в людей перемагає красиве й аморальне.

Руйнування, яким воно не було близьким для декадентів, лякало їх, якщо мова йшла про кінець життя. Недарма декаденти мають дещо спільне з алхіміками: адже вони, шукаючи філософський камінь, зрозуміли, що мова йде перш за все не про матеріальне, а про роботу з душею. Справа в тому, що алхіміки вважали: у будь-якому бруді знаходиться частина Бога, мала порція безсмертного і її треба врятувати від поганого навколишнього середовища. І перший ступінь алхімічного досвіду – це травмуюча робота, відділити зерно від полови, декаденти так розділяють соціальне та духовне, спрямовуючи творчі сили саме на

духовність. Алхіміки вважали: душа – це найголовніше, що треба для винайдення філософського каменя. Саме тому декаденти охудожнюють низьке, адже там обов'язково є частинка безсмертного, високого.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ століття звернення до магії, містики, релігії, окультизму було протиставленням до офіційної ідеології, втеча від реальності. Реальності, яка закінчувалась і нікого не врятувала б. Декаденти шукали в нищому високе, винаходили нові погляди на речі, формували нові смаки (поєднання аморальности та краси), розхитували рамки вікторіанської зашореності.

Висновки до першого розділу

На зламі ХІХ-ХХ ст. з'являється коло письменників, які пропонують читачу по-іншому подивитися на літературу. Черпаючи ідеї з досвіду минулих епох, декаденти формують новий естетичний кодекс, де уява людини виснажується, а життя наслідує мистецтво. І література тут виступає як протиотрута. Декаденти намагаються пробудити людську свідомість, іноді це відбувається в шокуючій, агресивній манері.

Ми дослідили витoki декадентства, філософські підвалини Античності, Середньовіччя та Романтизму, на яких постало світовідчуття безвиході, що потім переросло в мистецтво. Означили категорії естетики та етики, їхнє мистецьке втілення, яке стане допоміжним у подальшому аналізі літературних творів, а також химерне переплетення важелів тиску на читацьке сприйняття естетичного та етичного. Визначили, що декадентство – це не регресія, а розвиток до тої площини сприйняття, коли письменник схильний шукати зерно краси там, де, здавалося б, його нема. Без цього напрямку наступні періоди розвитку літератури були б неможливими.

РОЗДІЛ II

МАЛА ПРОЗА БОГДАНА ЛЕПКОГО ТА ОРЕСТА АВДИКОВИЧА

2.1. Профетизм: *taedium vitae* у художній прозі.

I. Денисюк висловив ідею про те, що проза на зламі років була найактивнішою, адже реагувала на зміни у світі вчасно. «Молодомузівці» – не виняток. Т. Лопушан, говорячи про індивідуацію декадентського персонажа, звертає увагу саме на побудову його портрету. І справді письменники тих років приділили найбільше уваги образу головного персонажа. Тіло – от, що символізує втомленість від життя, це завжди те, що тягне душу вниз. Персонажі Б. Лепкого та О. Авдиковича – це витончені, іноді талановиті (через талант пробивається піднесене – душа людини), хворобливі, змучені життям жінки та чоловіки. Тут не можна не згадати про певну аскезу в образі, про яку ще писав Д. Чижевський, коли мова йшла про Феодосія. Так і персонажів доби декадентства плоть обтяжувала. Наприкінці творів прослідковується Сократівське звільнення від тіла, вирізьблення душі, її «просвічування» через змарнілий, депресивний вигляд. Про це яскраво пише Платон у діалозі «Федон»: «Це дає нам усі підстави вважати, що дійти до чистого пізнання будь-чого можна лише за умови звільнення від впливу тіла й споглядання речей самих по собі самою душею» [27; 165]. Кінець твору, зазвичай, трагічний – смерть через нещасний випадок, часто несподіваний, але перед тим автори пишуть про подію, яка передбачає поганий кінець, профетичне, символічне явище.

Так у творах письменників є передбачення через подію або тривожне передчуття чогось поганого, що насувається невідворотно, але головний персонаж приймає свою долю, не намагається її змінити, ніби це хрест, який він несе на Голготу.

О. Кордонець, зокрема, вбачає певні суперечності у персонажах декадентства. Така риса характеру стає не тільки знаком доби, а й зображається як частина вдачі у творах декадентів. Так головного персонажа оповідання «На рибі»

О. Авдиковича розриває між поезією та депресивним станом. Персонаж – поет, тож і світ він бачить поетично, хоч і каже, що свою здатність красиво говорити вже втратив. Та все одно в цих описах природи проглядається бачення поетичне, художнє. Поетичну думку практичніше було б знайти по-іншому, тут і проступає це саме *taedium vitae* – відраза до життя, втома жити, а саме: персонаж дивиться вгору, і нібито небо має справляти враження піднесеного, це все ж таки природа, натомість персонаж думає над тим, як би прив'язав собі каменя до шиї та кинувся зі скали. Попри цілющий вплив природи, наприклад, у добу Просвітництва – декадентів вона не рятує, персонаж, як і раніше, апатичний.

Для О.Авдиковича смерть – це тиша життя, муки і думки. Є щось особливе у тому, як декаденти описують тишу. Треба також звернути увагу на порівняння, адже це головний вектор того, як людина зчитує навколишнє середовще. У випадку О.Авдиковича це порівняння променів сонця з крученим хробаком, який перетинає вудило – зіставлення сонця та хробака, як зіставлення душі та тіла, естетичного та етичного – створюють дисонанс у голові персонажа, роздоріжжя, яке він не здатен подолати. Через душевну гризоту головний персонаж проєктує свій поганий настрій на невміння ловити рибу, злиться через це. І, зрештою, розчарувавшись, персонаж каже, що йому нема діла до навколишньої краси. Природа вже не представляє тієї цінності для митця. Та й поет вже не поет. А далі персонажу й ввижається, що будь-яка пора негативна – знову проєкція душевного стану на природу. Символ автор кидає тоді, коли персонаж ненароком видирає риби око, понівечена риба з'являється у творі як життя самого персонажа – гнітюче та втомлене.

«Молодомузівці», за М. Ільницьким, стали новою зіркою для літературного обрію. Б. Лепкого з іншими митцями споріднював у тому числі й тяжіння до природи у прозі. Ця думка має місце бути, але треба також звернути увагу на декадентський пошук різних типів насолод, адже задоволення у ролі протиставлення природі відіграють опозицію «естетичне-етичне». Цікаво про це

пише М. Нестелеєв у «Нарисі одного декадансу»: «Пошук задоволень у декадансі – тільки недовготривала спроба забути власну смертність і нищість та лише утверджує владу тіла над душею, що провокує психоз» [22; 54].

Персонажі оповідань хворі (зазвичай це жінки) – так автори показують Середньовічне гноїння тіла, його тимчасовість та вразливість. І хвороба не береться просто так – зазвичай, вона виростає з поганого життя, яке в результаті зламало, пригнічило людину. Наприклад, твір «Співачка» Б. Лепкого зі збірки «От так собі», де головного персонажа розриває естетичний дисонанс між другосортною кав'ярнею та співачкою, яка мала прекрасний голос і яка вимушена, співаючи у таких закладах, заробляти собі на життя. У цьому творі розвивається ідея декадентів про пошуки високого в низькому. Чи треба казати, що на співачку жде нещасна доля? Твір закінчується смертю. І яку ж іронію вклав автор в уста персонажів. До того головний герой говорить про те, що ця тонкоголоса дівчина співає серцем, а потім дізнається, що вона померла від розриву серця.

Таке передчуття чогось поганого у творах декадентів грає містичну, часом символічну роль, персонаж не випадково наділений цим самим «передчуттям», він чи не єдиний може його вловити. Цікаво висловлює з цього приводу думку Ю. Ковалів, що пише про декадентське право на проклятість.

Звернемо увагу на оповідання «Отсей шматок дороги» О. Авдиковича, де таємнича дівчина, блідість якої списують на природну слабкість або хворобу, проходить зранку однією й тією ж дорогою. От, як автор зображує персонажку: «До цілоти костюму ладнається і постава дівчини: струнка і якби зломана стать, схороване, привяле завчасно лице з великими, пригаслими очима» [1; 77]. А наприкінці до оповідача приходять напівмарення про її передчасний відхід. Головний персонаж приречений бачити чужу смерть, передчувати її, хоча й уже закохався в ту дівчину, яку зістарила смерть матері.

І. Нечуй-Левицький підкреслював незвичайне ставлення декадентів до імен, адже вони шукали їх по інших країнах або вимислювали самі. І справді це так. Та

іноді у творах письменників персонажі залишаються безіменними, маючи лише означення як от у Б. Лепкого – філософ або співак. І так вони помирають безіменними для читача, ніби їх і не було.

Можна зробити висновок, що персонажі декадентів мають мембранно чутливе сприйняття, відчувають те, що не кожен може вловити. Не завжди етично вони чинять у рамках твору, що покликаний виправдати *taedium vitae*, утоми від життя часто спонукає персонажів переступити межу життя та смерті, а найбільше виражають це очі, постава, одяг – усі ці художні деталі твори використовують, аби передати ту атмосферу безвиході кінця XIX – початку XX століття.

2.2. Ескапізм: персонажі Богдана Лепкого та Ореста Авдиковича як усамітнені естети.

Треба сказати, що від самого початку «молодомузівці» не мали чітких орієнтирів щодо літератури. О. Бомко наголошує на тому, що це угруповання радше було когортою письменників, які знали одне одного. Але не дарма митці знайшлися, адже їхня творчість – це показник певної спільності. Наприклад, фольклоризм, який, за І. Денисюком, не взявся нізвідки, адже ще Боккаччо вперше вплив у канву літературного твору фольклорний струмінь.

Так і традиція персонажа-відлюдника сягає ще часів епохи Романтизму, зокрема німецького, де ми пам'ятаємо про непересічного Фауста з трагедії Гете, який усе пізнав у цьому світі. Цікавим також видається й персонаж-відлюдник, наприклад, в англійському варіанті – це Байронівський Манфред. Декадентство приміряє на себе цю традицію, яка протиставляє одного персонажа суспільству іноді неосвіченому, іноді далекого від філософських роздумів.

З огляду на те, що для персонажів Б. Лепкого та О. Авдиковича суспільство більше не представляє інтересу, стає ворогом, то вони часто залишаються сам на сам, тікають від дійсності. Так проявляється відчуження по відношенню до інших людей, персонажі не можуть або не вміють досягти атараксії. Часто укриттям для таких героїв стають мистецтво, наука. Щодо цього цікаво висловлюється Т. Гундорова у праці «Проявлення слова»: «Саме мистецтво уявлялося сховком від знелюднювального соціуму. Воно було також ідеальним виразником певної «органічної форми», яка добудовувала би реальність і перетворювала її на місце буття» [6; 13-14]. А далі йдуть не менш важливі роздуми про те, що мова – це серйозний проявник форми. Саме тому персонаж Б. Лепкого в оповіданні «Фільозоф» так прискіпливо ставиться до забаганок суспільства та особливу увагу приділяє мові, а саме: наприкінці твору він виправляє помилки у вітальних листівках. Твір «Фільозоф» нам цікавий тим, що персонаж переживає складну форму ескапізму – губиться в науці, вона йому заміняє все. Але суспільство

вимагає іншого – чоловіку обов’язково треба одружитися, завести дітей, створити сім’ю. І пропонують йому в дружини дівчину, яка, як сам говорить персонаж, «мені навіть йота субскриптом не там де треба писала» [15; 50]. Мова для персонажа неабияк важлива, саме тому твір закінчується так курйозно на перший погляд, але глибокодумно, з другого боку.

Для філософа, який усе життя провів за книжками, взяти у дружини неписьменну дівчину виявляється справжнім тиском із боку громади. Головний персонаж оповідання нехтує не тільки нормами шлюбу та загальноприйнятого святкового дійства, а й іноді дозволяє собі прийти на пари, наприклад, без краватки, через що стає посміховиськом серед студентів та колег. Але й у цьому весь і бунт, і виступ проти загальнонормованого – декадентська індивідуальність: ходити так, як заманеться. Тут можна й згадати християнські цінності, де все – тлін. Адже для головного персонажа представляє цінність тільки вічне – філософія, тіло же вічним бути не може.

Схожим нам видається й персонаж О. Авдиковича, який теж ніби не такий, як усі і йде в розріз із загальноприйнятою мораллю хоча б через те, що, як здавалося людям, він ставив себе вище, ніж усіх інших. Але, якщо пригледітись, то Грицько (головний персонаж оповідання з промовистою назвою «Відлюдок») зовсім не погорджує людьми насправді. Суспільство не приймає таких, а звідси і всі ті насмішки, які йому доводиться переживати.

Грицько теж шукає укриття саме в науці, стаючи кращим у гімназії. Та правда полягає в тому, що життя дає йому достатньо поневірянь, аби він утомився від звичної каламуті днів і зневірився, у кращих традиціях Фауста, навіть у науці. От, як О. Авдикович описує цей відхід від улюбленої справи: «Те, що колись бавило його і додавало охоти до науки — тепер видається йому тільки плитким, черепашиним авансованем амбітного штубачка...» [1; 117]. Така Грицькова ніби «нетутешність» проявлялася і в способі життя, одежі, побуту, а надто – у формі думки. Адже про одягу він обов’язково не замислювався, так і часто приходилося

йому голодувати, і колізія саме в тому, що на нього, коли такий дивак, то й скинути вкрадену булку можна, що й робить суспільство.

Тут проявляється й певна нерозривність поколінь, адже перше, про що думає Грицько – це що сказав би його батько, якби знав: Грицько краде булки. Натомість така несхожість на інших пропонує персонажу другу сторону медалі – бачити красу та укриття в науці, цікавість до знань, які проявляє Грицько дають можливість йому стати кращим, але тим самим поглибити неприязнь з боку інших людей.

Так форми декадентського ескапізму проявляються через персонажів в оповіданнях Б. Лепкого та О. Авдиковича, суспільство стає для них неприйнятним, традиції, які провадилися, здавалося б, із покоління в покоління вже не представляють для них особливої цінності. Персонажі декадансу зневірилися у суспільстві, воно більше нічого не може ні дати, ні протиставити на фоні буремної доби, тому втеча в себе, пошуки відповідей в науці або мистецтві – от єдиний вихід, який вони вбачають у цій ситуації. Відчуження та самовідчуження, пошуки опори перш за все в собі – от ідеальний персонаж тієї доби.

2.3 Критика: оприявлення суспільних вад у літературі періоду декадентства.

Закономірно, що декаденти все більшою мірою починають звертатися до критики суспільства, намагаючись так розчистити зашореність людей для появи модернізму. Часто у творах декадентів саме головний персонаж наділений умінням дивитися прямо в очі суспільству і не боятися виражати свій протест – дією, думкою, словом. Але це не завжди так – іноді персонаж буває заручником суспільства або його продуктом. За О. Кириловою саме персонажі роздвоєнні й одночасно цілісні – ті, які поза суспільством, але й прагнуть змінити його, передусім, змінюючи себе, тягнуться до науки. От, що пропонує О. Кирилова в характеристики такого персонажа: «Від ідеалу розщепленості до ідеалу цільності, так само неприродної – гіперприродної, породженої тією ж розщепленістю апріорі» [11; 29].

Найпоказовішим тут є твір «Гості» Б. Лепкого, де наратор глузливо оповідає про застілля в одній українській хаті. Син сімейства танцює, що не подобається матері, і наратор вскриває цей гнійник отаким глузливим зауваженням: «Даром гасила його пориви танцюристі одиначка панства Пишицьких, буцім то боячись, щоби він не дістав запалення легінів, а на ділі маючи на ввазі, що завтра треба буде цей паркет витирати» [15; 27]. Але то була лише мала передумова всього того, що коється в цій сім'ї. Гостям випало почути неприємну правду про те, що господарка дозволила собі приготувати хвору качку до застілля.

Подавати на стіл хворих качок – антиетично, але бажання показати, що сім'я може покласти на стола важливіше, головне, аби на вигляд усе було пристойно. Наратор викриває лицемірний шар, адже вони від самого початку хотіли, щоби гості як можна швидше пішли з дому, і коли вони нарешті захотіли розходитись, господарка вирішила показати верх кулінарної майстерності, але ж качка була хвора.

Інша ситуація у творі О. Авдиковича «Така...дурна справа», де головний персонаж вимушений іти на двобій із совістю, аби отримати гроші за роботу. Оповідь про думки нещасного адвоката, який має захищати на суді винну людину, увесь твір зосереджений на діалозі персонажа з душею, поглянути всередину себе і зрозуміти, що це не та справа, про яку він мріяв. Ставши адвокатом, головний персонаж не зміг до кінця бути чесним із собою. Аби виправдати підсудного він урешті вирішує маніпулювати суспільством, говорячи ніби про страшну річ – згвалтування, адвокат окреслює це словом «любов», а далі й виправдовує підсудного: «Ключка в горі і така сама зі споду. Можна якось оминати, обернути, інтерпретувати по своєму. А як би так: сама його тягнула, спокусила, пан комісар не винен...» [1; 136]. Тут аморалізм виходить із того, що людина відмовляється називати речі своїми іменами.

Ще цікавіше з соціальною думкою працює Б. Лепкий у творі «От так собі». Автор подає суспільну проблему метафоризовано – спочатку показуючи звичного для декадента персонажа: хворого, капризного, печального. Дівчина занедужала, має проблеми зі здоров'ям, постійно вередує та веде себе, ніби всі їй щось завинили. Зрештою, така метафора переноситься на інший аспект: молодиця – це ніби українська публіка, якій мало українських книжок на ринку, а те, що є, до кінця не задовільняє потреби в якісній масовій літературі.

Ми бачимо, як автори подають широкомасштабну трагедію того суспільства, їхні ганджі. І потиставляють йому персонажа зовсім не схожого на них, особливого, зі своїм баченням потрібного та непотрібного. Автори часто використовують метафоризацію та внутрішній діалог, аби показати трагедію буття тодішньої особистості, звзвити проблему до однієї людини.

Висновки до другого розділу

Українське неприйняття декадентства та разом із тим відчуття настроїв доби вилилося в літературне угроповання «Молода муза», учасники якої були пов'язані ідейним намаганням втілити в мистецтві свої погляди на сучасність. Європейський протест, який сформувався після війн і змін на карті світу, переріс у слово і створив ідеального декадентського персонажа. Ми дослідили, чому буремній добі письменники протиставляють інтелектуала-затвірника, який ставить естетичне над моральним. А також, чому критика суспільства стає головною зброєю автора-декадента, який, шукаючи істину в людських пороках, хоче вивести на поверхню нищість і лицемірство, що їх не видно за красивою картинкою.

Отож, тематика прозових творів декадентів охоплювала переважно проблеми тодішнього соціуму. Письменники ставлять запитання й пропонують читачу подумати над тим, що необхідно змінити у тодішніх реаліях.

РОЗДІЛ ІІІ. ТВОРЧА ЧАСТИНА. ОПОВІДКИ.

Армстронг

На місто сунула страшенна буря. Синоптики про неї попереджали місяць тому. Евакуацію оголосили тільки зараз, за п'ять годин до того, як вітер повіє з півночі. Та ми всі чекали на диво. І сиділи за сімейним столом на кухні. Я, вона та діти. Вона викурила вже пачку сигарет. Недопалки з помадою лежали в попільничці. Почитай нам казку! Ну, почитай. Діти не вгавали. Вони тикали мене книжкою у правий бік. «Армстронг. Неймовірні пригоди мишеняти, яке літало на Місяць». Це кльова книжка! Тату, почитай. Ми читали її щовечора вже протягом року. І завжди діти щиро дивувалися, коли всі миші думали, що Місяць – це великий шмат сиру. І головного персонажа ніхто ніколи не слухав. У його мрії ніхто ніколи не вірив. Іноді по прочитанню мене накривала печаль, і я наливав собі склянку холодного віскі з льодом.

На кухні серед ворохів немитих каструль та стосів пом'ятих журналів мое місце було прямо тут, біля вікна. Звідси добре видно ліс. Та зовсім скоро на тому місці стоятимуть недобудовані монолітно-каркасні будинки з кранами, що вночі світитимуться. І ні червоний, ні рожевий заходи сонця я вже ніколи не побачу. Я наливав собі ще. І попри все вірив у мишеняту Армстонга, як ніколи не вірив у себе.

У тій осені було щось особливе, ми всі це помітили. Узяти хоча б ті дивакуваті вибори, що пройшли напередодні. Пам'ятаю, мені прийшлося їхати в інше місто, щоб агітувати народ. Ви не подумайте. Я їм казав правду. То була чистісінька правда. Я ніколи про такі речі не брехав, і сам щиро вірив у цю партію.

Та наш кандидат програвав. І вже тоді по новинах стали говорити про бурю. Деякі їхали з міста, а деякі – з країни. У придорожних барах можна було почути: «Ти правий чи лівий? Православний/католик? Наш чи їхній?». Усе люди могли стерпіти, але якщо чули, що ти «їхній», то зразу затиналися. Від таких трималися подалі, не сперечалися та не наливали горілки.

Важко сказати дату розколу. Це назрівало довго. Як важкі хмари, що несуть дощі, так і боротьба між партіями була неминуча. Можливо, це відбулося тоді, коли не доїжджаючи до міста вивісили плакат «Соромно бути правим». Або, коли один із депутатів напився і вмазав іншому в пику. Або це все почалося набагато раніше. Тоді ще ні про яку бурю не йшлося, і ми могли тихо снідати у себе на терасі з пледом та кавою.

У будь-якому випадку ми програли. І я ніколи не полечу на Місяць, бо зневірився. За чотири години місто накриє пилова буря у 10 балів, яка триватиме, передають, 12 годин. Вимикаю телевізор. Сідає холодне сонце. Дружина збирає речі. А я починаю читати дітям.

Трошки бентежить

Коли постукали у двері, Андрій сидів уже зібраний. Із чорною валізою німецької фірми “Titan”, яка вмістила в себе більше речей, ніж він міг сподіватися. Адже, розумієте, він узяв із собою книжки, багато книжок. Переважно Селінджера та Пінчона. Андрій сів у вольтерівське крісло та вже збирався закурити, як із іншої кімнати почувся голос:

- Можна я відчиню?

Він нахилився, щоби бачити жінку, яка питала його, а потім знизав плечима – мовляв, здогадайся сама. Знову почувся стук у двері. Більш наполегливий.

- Не знаю. – Гаркнув він і закурив. – Я маю на увазі, а ти як думаєш?

Вона відчинила. Авжеж вона знала, хто там і зранку навіть намагалася вмовити чоловіка втекти світ-заочі, але він промовчав і став збирати валізу.

Наступної хвилини до Андрія в кімнату зайшли двоє огрядних чоловіків, тож було ясно – або він піде сам, або його виведуть насильно. Він довго копався в речах, нібито щось забув, довго вичищав і без того лискучі черевики, але зрештою його наміри всі зрозуміли і один із тих вайлуватих сказав:

- Гей, хлопче, я влаштую тобі найкращий день, якщо ти зараз же не підеш із нами.

Найбільше Андрій боявся здатися боягузом жінці, яку, однак, любив найменше, тому не зволікав і покірно поплівся коридором до дверей. На вулиці йшов сніг, що мішався з грязюкою, як тільки торкався землі. Тому його черевики промокли вже через п’ять хвилин чалапання по сирій бруківці.

Майже всіх його друзів увезли в закритий табір через ті прикрі події, які сталися напередодні. Андрій до кінця думав, що це божевілля його не торкнеться і все буде гаразд, він так і дружині сказав: «Усе буде гаразд».

Але зрештою його заштовхали в чорний фольксваген навіть не спитавши чи йому щось болить.

Це все Кабінет Міністрів затвердив через одного хлопця, який на головній площі застрелився прямо на очах у жінок і дітей. Діло в тому, що цей телепень параноїв. І, повернувшись, не знаходив собі місця, адже все занадто було добре у повсякденному житті. Отож, він на повному серйозі подумав, що всі його друзі насправді зрадники, які хочуть убити його. І до того ж, народ підливав масла у вогонь. Цьому хлопцю в одному барі якийсь базіка сказав:

- Ти в біса думаєш, що герой? Яка це дурниця. Війну неможливо зрозуміти, нікому й ніколи. А ти тут розказуєш, скількох завалив. Друже, у тебе проблеми з головою.

Те, що в нього проблеми з головою той хлопець, може, здогадувався і зовсім не слід було йому про це говорити. Так він зробив жахливе: дійшло все до самогубства. Іще й так публічно.

Справжньою мукою була поїздка. Адже їх не сприймали за нормальних людей. А скоріше вони здавалися всім хворими, яким залишилося ще не так багато. І це «не так багато» вони мали провести, намагаючись вилікуватися від цієї напасті, яка захопила націю.

Коли Андрій вийшов із машини, то одразу потягнув за собою ту важку валізу, про яку я говорив на початку. Але її видернули з його тремтячих рук так жорстоко, що він мало не впав під колеса іншій машині, яка заїжджала у ворота. І ця маленька випадковість зовсім не налякала його. Адже насправді Андрій дуже хотів померти там на мокрому асфальті, опинившись під колесами іншого фольксвагена. Так, цей хлопець почувався погано від самого початку. Як тільки приїхав додому, то діла пішли кепсько. І все через те, що йому довелося пережити за останні десять років.

Кожного ранку він збирався дуже ретельно: голився, начищав черевики, прасував одержу і дуже добре їв, бо сніданок ніколи не можна пропускати. Це йому і в армії казали. Але от біда, коли він виходив на вулицю, то все було несправжнім, розумієте? Сонце, що сяяло занадто яскраво, люди, що веселилися.

Діти на скрипучих гойдалках. Хіба це не утопія? Так не мало бути. Андрій почувався самозванцем, це не його світ. Його – це кров і кулі. І коли він говорив із дружиною, то скидалося все на дурницю. Я маю на увазі, у його голові це дуже навіть добре звучало. А от, коли Андрій оформляв думки в слова, то виходила якась дурниця.

Він якраз зашторював тоді вікна, як це зазвичай бувало кожного вечора.

- Слухай, наш сусід мене трошки бентежить.
- Хто саме? – Дружина Андрія гортала щотижневий журнал і ніколи не сприймала його слів усерйоз, особливо того вечора. – Отой, із будинку напроти? Дурниці.
- Ні, ніфіга, послухай. Він кожної ночі виходить курити і це...
- І чого тебе це бентежить?
- Ні. Чим ти мене тільки слухаєш? Я не сказав, що мене це бентежить. Я сказав, це «трошки бентежить», розумієш?

Звичайно, вона його не розуміла. Бо те, що він говорив – повна дурня на фоні того, з чим їй приходилося стикатися кожного дня. Адже, розумієте, коли Андрій повернувся, він змінився до невпізнаваності. І всі обов'язки, що були «їхніми», стали «її» обов'язками. Двоє дітей – Марта й Мартин – а ще квартира і платіжки, які вони не сплачували вже дуже давно.

- Літо. А ти досі ходиш у чорних джинсах та кофті. Хіба тобі не хотілося б, ну знаєш, одіти щось полегше...

Ні, йому не хотілось. Він був занадто блідим і не виносив, коли якийсь ідіот витріщався на нього на вулиці. Зрештою, єдиним виходом стала та сама реабілітація колишніх військових, що її ухвалив Кабмін. Ця програма була покликана навчити жити тих чоловіків заново нормальним життям. Відучити від жорстокості, змусити забути про біль, через який вони пройшли.

Методи такої реабілітації не зовсім практичні або... не зовсім легальні, знаєте. Зрештою, Андрія поселили в кімнату до хлопця, який знаркоманився. І

тепер розказував небилиці. Наприклад, коли наш персонаж розкладав свої речі все з тієї ж нещасної валізи, то його сусід сказав:

- Ти тут новенький, га?

Звичайно, не реагувати було найбільшою помилкою. Тому що такі кадри бісяться, коли на них не звертають уваги.

- Сам знаєш, усім тут начхати здохнеш ти завтра чи в понеділок. Ці тварюки тебе до кінця катуватимуть. І той наглядач такий потворний, - він розсміявся, – як мрець – без перебільшень. Закладаюся, у його дружини кожної ночі болить голова.

Подейкували, що цей приколїст пройшов Афганістан, але ті чутки не підтвердились. Тому ми підемо далі.

Бо наступного ранку сталося щось зовсім жахливе. Наш персонаж прокинувся в одязі у ванні. А навколо – повна темнота. Ванна була брудною, і воняло відходами, наче це якийсь туалет загального використання. Андрій у принципі вже не боявся темноти, але ті звуки, що долітали до нього час від часу не на жарт лякали. А при ньому ні пістолета, ні навіть ножа – нічого. Точніше, він, звичайно, поклав у валізу 22-меліметровий, але його забрали одразу, коли проводили обшук. То й що ж? А діло в тому, що Андрію почулися дуже звичні звуки – постріли. Він навіть точно міг сказати, з чого стріляли, але то все дурниці. Він мав рятуватися. Вилазити з тієї клятої ванни, але натомість не міг навіть звуку сказати. Лежав і сопів.

І найбожевільніше те, що це все відбувалося в його голові, розумієте? Ця ванна і постріли. Звичайно, лікарі не стали б на серйозі імітувати ту всю війну, щоби вилікувати Андрія. Натомість вони причепили якісь електрони до його голови так, що він сам почав думати таке. Це було необхідно, аби дізнатися про його страхи. І виявляється найгірший страх Андрія – це темнота й канонада.

Після цього сеансу він повернувся мокрий і блідий до кімнати з отим пришелепкуватим сусідом. Йому дали помаранчеві пігулки й одну сигарету. Одна

сигарета, уявляєте? Можливо, для когось, то ласка Божа, але для нашого персонажа – справжні торттури. Адже курити хотілося часто. Андрій викурював дві пачки в день на фронті, а потім і, повернувшись до нормального життя, він не міг собі відмовити покурити. Тільки так можна розслабитися. Бідний-бідний Андрій.

- А знаєш, що то за пігулки, які вони тобі дають? Ти певен, що вони справді тобі допомагають?

Ні, оті пігулки, що давали йому – повна бурда. Після них снилися жахливі речі. І найгірше – це те, що ті сни – реальність, яку йому довелося пережити колись. Пігулки ніколи не послаблювали болю. То він бачив, як їхній танк підривається на ворожій міні, то бачив, як у полоні відрізають хлопцю руку з тату тризубця. Або як він не може забрати пораненого друга з поля бою. І найжахливіше те, що друг кричить: «Залиши мене тут».

Андрій не міг цього витримати. Ні вночі, ні вдень. Ці жахи піднімалися в ньому ртуттю, яка з'їдала все хороше, що в ньому залишалось допіру. Так, він покінчив життя самогубством вночі – о другій ночі. Передозував наркотиками свого сусіда.

Ви питаєте, звідки я те все знаю. А що, коли я й був тим дивним сусідом, який «трохи бентежив» Андрія?

Ну, припустимо, я став йому потім хорошим другом. Втерся в довіру. Припустимо навіть, що ми дивилися разом футбол і пили пиво літніми вечорами, а наші діти грали разом у класики.

Хтось міг подумати, що ми справжні друзі. Але то була лише красива обкладинка. Насправді я любив його дружину. Довго. Справді, так більше напевно ніхто не любив.

І припустимо, я потім став лікарем у тій організації, яка працювала з військовими, повертала їх до нормального життя. І мені в пацієнти попався... випадково мій давній друг, дружину якого я так безнадійно кохав.

Над Києвом біла стеля

Мені хотілося б їхати 120 кілометрів на годину по Одеській трасі. Десь у липні, з відкритим дахом, під пісні Еммі Вайнхауз. Розбризкуючи на ходу шампанське. І щоби сонце палило до болю. Zenit. І губи Мая фарбувала б у темно-рожевий. І найбільші наші проблеми – бензин, горбисті дороги, погода. Мені слід змиритися з тим, що ідилічної картини ніколи не буде. Що ми приречені й розбиті, що машина вже не повезе нас на море.

І це якийсь божевільний, проклятий ранок. Схожий на той, коли ти, Віто, випила 12 таблеток донормілу. Пам'ятаєш? І сьогодні теж щось подібне має статися. Я тут, поряд. Сподіваюся, ти це прочитаєш. І не будеш засуджувати мене.

Я зовсім не знаю, з чого почати. Може, з салютів на День музики біля Страсбурзького собору. Або з українських утомлених партизанів. З діалога матері та сина. З моїх зашторених вікон. Зрештою, все почалося ще два роки тому. Коли вулиці пропахли парфумами, і пустився дощ. Коли ми з твоєю мамою спішили вскочити в останній потяг метро. Коли діалог не клеївся. І ми говорили про всякі дрібниці. Чи є у мене запальничка? Що тут роблять усі ці поети? Шукають натхнення, корисних знайомств, обмінюються досвідом, а потім повертаються назад у свої країни. Що в такому разі роблю тут я? Я усміхнувся, бо відповідь була та сама. Шукаю натхнення.

Але тоді твоя мама не знала, що через два роки я намагатимусь перекинути петлю через заржавілу газову трубу. Облущена, висока стеля. А за вікном монолітно-каркасний будинок.

- Та що з тобою не так? Кому, по-твоєму, я це кажу?
- Розумієш, я просто... розумієш...

Були ще такі питання: чи добре я їм, чи добре я сплю, як там Мая, які у нас стосунки, чи відвідую я психіатра. А потім, зазвичай, вона говорить таке: «Він сказав, що треба спати, чуєш? Я за тебе дуже хвилююсь, хочеш, ми з батьком приїдемо?» Ні, не хочу. Чи треба сказати, що ті сеанси психотерапії не дали

жодної користі? Я погано сплю. І завжди з 22-міліметровим під подушкою. Ти же знаєш. Я люблю зброю, червоний колір, шорти-бермуди влітку й чорне пальто – восени. І найбільше боюся стати таким же, як мій батько, але невідворотно йду цьому назустріч. Отак минають дні: психотерапевт зранку, група підтримки – ввечері. Я іноді курю і все життя чогось чекаю.

Проблема навіть не в тому, що я хворий, а в тому, ким я був. Це причина, а хвороба – наслідок. З мене випили кров зобов'язання. Хороший громадянин, син, батько, студент, робітник. І зараз мені важко навіть підвестись – не те, що бути хорошим. Пам'ятаю, як чайник кипів дві години, на свист жалілися лікарі. Але як їм пояснити, що ноги мені обважніли – і не встати. Патологічно поганий настрій. Я не знав, коли востаннє чистив зуби або голився. Мені здавалося, що тільки вчора усе це почалося. Але пройшло вже два місяці. Два місяці з того моменту, як я повернувся.

І найстрашніше те, що нікому мене витягнути з цієї трясини. У всіх є робота, усі продовжують жити. Я завжди дивлюся на годинник. Треба зробити чаю, прибрати, треба подзвонити твоїй мамі, треба, щоби вона не хвилювалась. Мені чуються крики дітей у коридорах, гавкіт безпритульних собак. Україна, як і раніше, сильна, а 21 листопада пішов перший сніг.

- У взаєминах із людьми ви зазвичай замкнуті чи сковані?

Я дивився на те, як тече крапля конденсату по внутрішній стороні вікна. На скляному столику стояли дві розмальовані чашки. Психотерапевт завжди пропонує мені чай, а я завжди погоджуюсь. Хоча від фруктового запаху на голодний шлунок мене нудить. І дратує все: від його спокійного голосу до брязкальців на лівому зап'ясті. Браслетів стільки, що вони дзеленчать при будь-якому русі.

- Чи ви приймали ліки в необхідних кількостях?

Ліки я не пив уже два тижні. Тому що вони поглиблювали негативні

стани. Роздратування, агресія, тривога, безсоння. А ще я відчуваю себе на сцені кожного разу, коли говорю з психіатром. Уся увага тільки на мене, моє бліде обличчя, софіти засліплюють. Там, у тому кабінеті, мій останній шанс. Тому я розказав про безсоння, крики дітей, байдужість і втому. Але змовчав, що тільки на тому тижні спробував альпіністську мотузку, заряджений пістолет та гарячу ванну. Мене не зрозуміють. Як і не зрозуміли те, чому я повернувся.

Пам'ятаю, ще у 2021 між мною і твоєю мамою було все гаразд. Я не їв м'яса, їздив на мотоциклі, проклинав президента, був демократом, учив англійську мову, грав на барабанах, фотографував на плівку, а по четвергах сідав перепочити у кав'ярні «Серпень», що на Володимирській.

І маялися ми з Маєю по Києву. «За красу, авжеж, дають найгірше покарання» – от, що вона сказала мені в січні. Я пам'ятаю цей колючий шепіт і манеру, її підведені очі. Вона ніколи не заплітала волосся і любила танцювати з келихом під американські пісні. Іноді їй хотілося виплакаться, та майже ніколи при мені. Я пам'ятаю, як ми прикрашали ялинку, і як слухали Ані Діфранко. Вона любила вишневий колір. І сподівалася, що я віддам усе заради неї.

Я не жду, що ти зрозумієш мене. З того моменту пройшло вже два роки. Але коли я заплющую очі, то бачу синє морозне світло. Подряпаний паркет. І як мене забирали з речима, а маленька ти вчила уроки, жуючи грушевий чупа-чупс. Ти не знала, що зовсім скоро твій тато заряджатиме набоями автомат із оптичним прицілом.

Віто, я почуваюся винним, тому що довелося залишити тебе та маму. Я більше не сплю, у мене гіршають пам'ять і зір. Тут дуже погане світло. Я просто хочу, щоби ти знала, тато тебе любить. Але він не може більше впоратися зі спогадами, не може їсти, пити, йому тривожно, у нього є пістолет. Розумієш, Віто?

Сьогодні мені дозволили написати тобі. І, я боюсь, це тепер востаннє. Дуже прошу тебе подзвонити моєму командирю, прошу не плакати, прошу любити маму. Віто, ти дуже сильна, а я вже слабкий.

Хвалько

Це найбільша несправедливість мого життя. І як вони тільки посміли? Невже кожного дня до них приходять добровольці? Я сиджу на залізній лаві, яка оббита бордовою екошкірою. Лава, на жаль, без спинки. П'ю якусь фігню із АТБ і справді не розумію, чому вони просто не можуть прийняти мене. Я буду корисним. До того ж, у мене є досвід. І відповідальність я беру на себе, розумію всі ризики. Я знаю, куди йду, знаю, куди можуть мене відправити. Сьогодні зранку я зібрав усі теплі речі і, думав, що, коли прийду до них із речами, то вони мене заберуть. Авжеж. Забрали.

Ми довго з нею говорили. І вона вбиралась. Мало не кричала на мене. Я намагався не грубити. І що, що діабет другого типу? Це ж зовсім не кінець. Але ж ви знаєте, що для інсуліну потрібен холодильник? Так, я знаю. І невелика проблема. Що тоді ви будете робити, адже на війні нема холодильників? Я ховав би інсулін у землю.

Ця жінка подивилася на мене, як на придурка. І, здається, зовсім мені не повірила. Але багато хто з моїх друзів так робив. Вони просто ховали шприци у холодну землю. До того ж зараз березень – ще досить холодно. Я вам потрібен. Я служив два роки і знаю це діло. Ну, будь-ласка.

Я кожного дня ходив у цей военкомат. І на шостий раз мені й справді здалося, що вони виштовхають мене насильно. Там на вході стояли чоловіки з автоматами, і вони вже знали, як мене звати. Я думав, що ушосте не пустять. Але вони сказали: «Нехай тобі хоч зараз пощастить».

Отже, я сидів і ждав, як підкинутий кіт, доки та секретарка у военній формі вийде. Вона пішла тридцять хвилин назад і досі не повернулась. Може, вона навмисне кинула мене в холі, сподівалася, що я не витримаю й піду. Але я нікуди не збирався. Вона ж ясно сказала: «Почекайте тут». І нехай мені до вечора прийдеться сидіти в цьому холі.

Як вона не може зрозуміти, що мені це треба? Я цього хочу. Вже й батькам розказав про цю божевільну ідею, яку вони, звичайно, не підтримали. І намагалися якимось чином сплавити мене в Польщу. І змушували терпіти довгі лекції про те, що вони не переживуть моєї смерті.

Ні, слухай, я піду, я повинен там бути. Але ж ти ще малий для такого, тобі всього двадцять, ти навіть не можеш уявити, що буде з твоєю мамою, це війна. Вони мені ще багато чого говорили, тиснули на жалість. І от 11 березня, пустий хол воєнкомату, 12:40, я з валізою жду, коли ця стерва вийде і дасть мені дозвіл. У неї немає шансів. Вона повинна дати мені дозвіл. Нехай поговорить, із ким там треба, я готовий ждати до світанку.

- Чорта з два. І де ж ти, чекаю вже півгодини.

У хол увірвався хлопець у формі на костиліях. Мало не впав, але втримався. У роті в нього тліла сигарета, і через те він не міг точно вимовити деякі слова. Він приземлився на лавку поряд зі мною. І підпер стіну костиліями. Я зробив вигляд, що сиджу в телефоні, і що вже дуже давно не міняв пози.

- Блін, вибачте, я думав, це Толя, ну тобто, товариш, так. Ви, може, бачили тут такого хлопця, знаєте, з бородою?

- Нікого. Тут з десятої ранку, окрім мене, ніхто не заходив. – Я байдужо засунув телефона в кишеню.

- Треба ж таке. – Він поклав сигарету на лавку поряд із собою, випростався і склав руки на коліна, ніби школяр. – А я от останню ногу підвернув. Ви, певне, колись підвертали ноги? Ну, знаєте, прямо, щоб боляче було.

Він витер піт із лоба і чхнув два рази. Мені здавалося, якщо цей хлопець зніме свою величезну зимову куртку, то стане набагато меншим, і я його вже зовсім не впізнаю. Він крутив свою праву ногу і заглядав під шкарпеток, роздивляючись червону шишку. Мацав її і шипів, наче кіт, у якого діти кинули камінь. Потім намагався стати на неї, але знову й знову падав на лавку з глухим звуком.

- Та перестаньте її чіпати. Що, власне, сталося?
- Господи, хіба я знаю? Взагалі-то просто йшов. Ну, як це зазвичай буває, шкандибав. – Він закусив верхню губу та дістав сигарети, а потім, видно, згадав, що знаходиться у приміщенні й поклав пачку назад, у кишеню.
- І що ж? Ви щось прикладали? – Я намагався його розрадити, бо він сильно розхвилювався за ногу. Так, наче зараз же, на цьому місці, стече кров'ю, і ніхто не здатен буде його врятувати.
- Шо?
- Ви щось, питаю, приклали?
- Чорт візьми. Де мені це «щось» знайти? На вулиці купи клятих подорожників. Я думав, помру там, ще Толя, цей придурок, ніяк не приходив. Ви, може, знаєте, що робити? Ну, може, змастити її чимось, я маю на увазі, якимись травами.
- Не знаю, прикладіть подорожника. – Я посміхнувся, хоча, здається, цей хлопець не зрозумів мого гумору.
- А що ви тут робите взагалі? – Він нахмурився, ніби запідозрив мене у чомусь, ніби думав, що я не здатен вимовити слово «паляниця».
- Я жду відповіді. Уже бісову годину жду. Не те, щоб аж так довго, але...
- Відповіді? – Він, здавалося, зацікавився та розвернувся до мене корпусом. – А яке запитання? Може, я дам відповідь, і ви, чортів хвалько, звалите звідси.
- Що? Я не хвалько.
- А от і хвалько.
- Не хвалько! – Я встав зі свого місця і нервово стиснув кулаки, ніби якийсь хлопак, що його образили в школі.
- А от і хвалько. Чортів король усіх хвальків.
- На бога! А ви що тут робите? Ви доброволець? Так от, якщо ви хочете знати, то я теж іду добровільно. Я маю на увазі, якщо це вас зацікавить.

У приміщенні стало душно, і я почав ходити туди-сюди уздовж світло-коричневої стіни, аби скинути цю напругу, яка накопила так несподівано, що вставши зі свого місця, я думав, упаду.

- Я не доброволець. Мені повістка прийшла ще на початку, тобто коли все починалось. Заждіть. – Він узяв телефона та вставив його між плечем і вухом, а руками потягнувся до підвернутої ноги. – Алло? Ти мене чуєш? Атож. І зв'язок жахливий, усе, як там.

Він засунув телефона у внутрішню кишеню і взяв костилі, щоби знову стати на багатостраждальну ногу. Я подумав у цей момент, що його можна спитати, і нас ніби щось почало зближувати.

- І як воно? Я маю на увазі, як там? Ви ж на передовій були чи де?
- За кілька кілометрів від передової, так. То ви вже серйозно вирішили піти і все таке?

Він знову сів на лавку. А я перестав ходити уздовж стіни. Здавалося, його мучить не так нога, як щось інше.

- Я маю подзвонити. – Він подивився на мене, а я тактовно відійшов подалі, туди, де вже починалися кабінети. – Алло? Я подумав, що напевно ми більше не повинні говорити. Я дзвоню? Це ти мені дзвониш. Що? Навпаки, я хотів усе врятувати, доки ти... ну то передавай своєму хахалю «привіт», чуєш?

Він скинув і притулився спиною до стіни, ніби хотів осісти ще нижче, щоби його ніхто не бачив.

- Ну, то й що? Де ви?

Я вийшов із темноти коридорів і став напроти нього.

- Ну, я так, я вже вирішив. У мене є бажання і, ну знаєте, досвід. Трошки.
- Не знаю... - Він позіхнув і подивився мені в очі, ніби вперше мене побачив тут, у цьому коридорі. - Тобто, коли в тебе уламкове поранення, ти відчуваєш біль і аж ніяк не бажання воювати, абощо.

Я сів поряд із ним і почав шукати брунатну сумку з речами під лавкою. Витяг її і встав. Якраз у той момент із кабінету вийшла жінка. Та сама, з якою я так відчайдушно сперечався. Вона усміхнулась мені, сказала, що все погодила. Ви їдете на навчання, речі з вами, правильно? Я подивився на неї, як на божевільну. І швидко пішов до виходу з военкомату. Чекайте! Ви що ж це, передумали? Я пішов на зупинку.

ВИСНОВКИ

Досліджено творчість українських письменників – Б. Лепкого та О. Авдиковича через лінзу естетичних та етичних взаємозв'язків у прозі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Розглянуто, яким чином формувалися нові смаки декадансу, їхнє коріння. Для Європи цей період був складним і неоднозначним, декадентський протест проти зашореності та нечесності суспільства, стиснутих рамок Вікторіанської доби. Деякі з філософів (Ф. Ніцше та О. Шпенглер) ознаменували цією епохою кінець Європи, її виродження, Середньовіччя, натомість для України це новий поштовх і клич до дій. Сприйняття етичного у суспільстві деформувалося під візіями декадентів про естетичне та його першочергову важливість у будь-якому мистецтві.

Вирішено низку завдань: подивитися через призму століть історії філософії на декадентський досвід, естетичні та етичні канони висвітлено за допомогою літератури та поетичного сприйняття персонажів, виявлено, що найбільшу цінність для декадентів представляє не етичне, а естетичне, а надто каламбурна категорія – «неправильне красиве», що чіпляє читача, зображено типового персонажа для декадентської доби, проаналізовано нищівну критику декадентів направлену на зміни та розвиток суспільства.

Закономірно, що після знаменованого кінця століття, занепаду моральності на зміну декадансу приходить модернізм із своїм розмаїттям течій та підйомом життєвих сил. На зміну втомленості приходить воля до життя. Так декаданс був необхідний, аби відтворити кризові явища тієї епохи, пропрацьовані травми декадентства отримали широкий відгук, зокрема, у літературі, де автори не боялися говорити про вади тієї епохи та формувати нові погляди на мистецтво загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдикович О. Л. Моя популярність та інші оповідання. Львів : Українсько-русько вид. спілка, 1905. 172 с.
2. Бодлер Ш. Поезії. Київ : Дніпро, 1989. 357 с.
3. Бодлер Ш. Паризький сплін / пер. з франц та нім Р. Осадчук. Київ : Комубук, 2017. 367 с.
4. Бомко О. Перша львівська богема: письменники-модерністи на початку ХХ ст. Фотографії старого Львова. URL: <https://photo-lviv.in.ua/persha-lvivska-bohema-pysmennyyku-modernisty-na-rochatku-xx-st/>.
5. Гундорова Т. І. Фрідріх Ніцше і український модернізм. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. 2-ге вид. Київ, 2009. С. 441.
6. Гундорова Т. І. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. 2-ге вид. Київ : часопис "критика", 2009. 441 с.
7. Гундорова Т. І. Ранній український модернізм: до проблеми естетичної свідомості. Радянське літературознавство. 1989. № 12. С. 7.
8. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози ХІХ – початку ХХ століття. Київ : Вища шк., 1981. 215 с.
9. Денисюк І. О. Українська новелістика малої прози ХІХ – початку ХХ ст. Київ : Вища шк., 1989. 89 с.
10. Етика та естетика / ред. В. Л. Петрушенко. Львів : Новий Світ - 2000, 2011. 308 с.
11. Колесніков М. П., Колеснікова О. В., Лозовий В. О. Естетика: навчальний посібник / ред. В. О. Лозовий. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 31 с.
12. Кант І. Естетика / пер. з нім. Б. Гавришков. Львів : Аверс, 2007. 360 с.
13. Кирилова О. О. Культурологічна модель декадентського твору. Наукові записки НаУКМА. 2016. Т. 179. С. 31.

14. Кирилова О. О. Демонстративна особистість у культурі декадансу. Наукові записки НаУКМА. 2000. Т. 18. С. 91.
15. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. Київ : ВЦ "Акад.", 2007. 609 с.
16. Кордонець О. Феміністичний дискурс прози Богдана Лепкого. Науковий вісник Ужгородського університету. 2010. № 22. С. 12.
17. Лепкий Б. С. От так собі. Львів : Червона калина, 1926. 129 с.
18. Лопушан Т. В. “Мала” проза Ореста Авдиковича і розвиток західноукраїнської новелістики 90-х рр. XIX ст. – 1900-х рр. : дис. канд. філол. наук. Київ, 2001. 19 с.
19. Медведюк Л. Г. Про генезу історико-літературної категорії “мистецтво для мистецтва”. Слово і час. 2000. № 11. С. 58–64.
20. Моклиця М. В. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика : дис. ... д-ра філософії в галузі філології. Київ, 1999. 394 с.
21. “Молода Муза” і літературний процес к. XIX – п. XX ст. в Україні та Європі. / Є. К. Нахлік та ін. м. Львів, 19 листоп. 1992 р. / ред. Є. К. Нахлік.
22. Наливайко Д. С. Про співвідношення “декадансу”, “модернізму”, “авангардизму”. Слово і час. 1997. № 11.
23. Нарівська В. Модуси декадансу: перехідний зміст. Науковий вісник Ужгородського університету. 2013. С. 142.
24. Нестелеєв М. А. Нарис одного декадансу (особливості стилю Ореста Авдиковича в контексті доби). Слово і час. 2014. С. 49–55.
25. Нечуй-Левицький І. С. Українська декадентщина. Наукова думка. 1968. Т. 10. С. 187–223.
26. Павличко С. Д. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1999. 447 с.
27. Панейко В. Л. З сучасної літератури про етику. Літературно-науковий вістник. 1908. Т. 42.

28. Платон. Діалоги. Харків : Фоліо, 2008. 349 с.
29. Практикум з курсу „Етика” для студентів першого курсу усіх спеціальностей / А. Алексеєнко та ін. Харків : ХНМУ, 2010. 103 с.
30. Розсипані перли. Поети “Молодої Музи” / уклад. М. М. Ільницький. Київ : Дніпро, 1991. 710 с.
31. Тен Б. Поетика (Арістотель). Київ : Мистецтво, 1967. 15 с.
32. Ткаченко Р. П. Декаданс як проблема авторської свідомості в українській літературі кінця XIX – початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 2004. 176 с.
33. Чижевський Д. І. Історія української літератури: від початків до доби реалізму. Тернопіль : Феміна, 1994. 480 с.
34. Шіллер Ф. Естетика. Київ : Мистецтво, 1974. 363 с.
35. Щурат В. Г. Французький декадентизм у польській і великоруській літературі. Львів : Зоря, 1896.
36. Globokar R. The ethics of Albert Schweitzer as an inspiration for global ethics. Ljubljana : University of Ljubljana, 2020. 19 p.
37. Ortega-y-Gasset. The aesthetics. ProQuest. URL: <https://www.proquest.com/openview/8ecf68b429cd90539e02a03d34c112d5/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>.
38. Rosenkranz K. Aesthetics of ugliness. London : Bloomsbury Academic, 2015. 336 p.
39. Seth J. A study of ethical principles. London : Brown University, 1894. 460 p.
40. Stetz M. The age of decadance. Cambridge University Press. 2022.